

ความสามารถด้านการใช้ภาษาในการเขียนกวีนิพนธ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

The Language Ability to Write Poem of the Secondary School Students

พิชญา สุวรรณโน^{1*}

Pitchaya Suwanno^{1*}

¹ อาจารย์, สาขาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารธุรกิจ คณะศิลปศาสตร์และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

¹ Lecturer, Thai for Business Communication, Faculty of Liberal Arts and Education

* Corresponding author, E-mail: cruoun@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องความสามารถด้านภาษาในการเขียนกวีนิพนธ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสารโดยใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้คำและภาพพจน์ในการเขียนกวีนิพนธ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โครงการค่ายรวมพลคนชอบเขียน คณะศิลปศาสตร์และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ จำนวน 72 ชิ้นงาน ผลการวิจัยพบว่า ด้านการใช้คำ นักเรียนใช้การซ้ำคำหรือซ้ำวลีมากที่สุด รองลงมาคือการใช้คำซ้ำ การหลกาคำ และการเล่นคำ ส่วนด้านการใช้ภาพพจน์มีการใช้อุปมามากที่สุด รองลงมาคือ อุปลักษณ์ ปฏิพจน์ อติพจน์ สัทพจน์ สัญลักษณ์ การอ้างอิง บุคคลวัต และแนวเทียบ ตามลำดับ

คำสำคัญ: กวีนิพนธ์ ภาษา การใช้คำ ภาพพจน์

Abstract

The research study applied a descriptive analysis and aimed to investigate students' writing works regarding the use of words and figures of speech of 72 poems of the students who joined the Ruam-Pon-Kon-Chop-Kean project held by the Faculty of Liberal Arts and Education, Hatyai University. The research found that the students used the words and phrases repeatedly most, followed by uses of homograph and synonyme and a variety of words respectively. Most of the students used similes in writing, metaphor, rhetorical question, hyperbole, onomatopoeia, symbol, allusion, personification and analogy respectively.

Keywords: Poem, language, the use of words, figures of speech

บทนำ

ภาษาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าอย่างหนึ่งของมวลมนุษยชาติที่บ่งบอกถึงความแตกต่างด้านชาติพันธุ์ โดยถ่ายทอดเรื่องราวผ่านสื่อต่าง ๆ หลายรูปแบบ อย่างเช่นกวีนิพนธ์ซึ่งเป็นวรรณกรรมรูปแบบหนึ่งที่ถ่ายทอดเรื่องราวผ่านลายลักษณ์อักษรอันวิจิตรมาแต่โบราณ ภาษากับกวีนิพนธ์จึงสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอย่างแยกไม่ออก การเขียนกวีนิพนธ์ไทยสมัยก่อนอาจจำกัดเพียงกวีบางกลุ่มบางวัย แต่ปัจจุบันกวีนิพนธ์แพร่หลายสู่สังคมมากขึ้น เยาวชนรุ่นใหม่หันมาให้ความสนใจการเขียนกวีนิพนธ์เพื่อแสดงออกทางสังคมมากขึ้น สอดคล้องกับการผลิตงานเขียนปัจจุบันที่มี การผลิตหนังสือสำหรับเยาวชนเพิ่มขึ้นหลายประเภท และในแวดวงวรรณกรรมเยาวชนนั้น ถือว่าหนังสือกวีนิพนธ์เป็นหนังสือที่ให้ความจรรโลงใจ เสริมอารมณ์ให้เยาวชนเกิดความสุนทรีย์ โน้มน้ำใจจิตใจให้ชื่นบาน เกิดความรักและชื่นชอบในอรรถรสของภาษา (สุภัทรา ฉัตรเงิน, 2526) การเขียนกวีนิพนธ์ไทยในปัจจุบันจึงกลายเป็นที่นิยมของกวีต่างกลุ่มต่างวัย ไม่ได้จำกัดอยู่แค่เพียงบางกลุ่มบางวัยเหมือนในอดีต

การถ่ายทอดเรื่องราวในกวีนิพนธ์มีสองรูปแบบ คือแบบเคร่งครัดฉันทลักษณ์และไม่เคร่งครัดฉันทลักษณ์ ซึ่งแต่ละรูปแบบจะสื่อความหมายได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับศิลปะแห่งภาษาที่กวีบรรจงคัดสรรมาประดับประดางานเขียน กระทั่งวงศีกษาศิลปะการประจุกวีนิพนธ์อันทรงคุณค่าหลายเรื่องไว้ในตำราเรียนวิชาภาษาไทยและหนังสืออ่านนอกเวลา สร้างโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษากวีนิพนธ์และฝึกทักษะการเขียนภาษาไทยทุกระดับชั้น เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งในภาษาอันเป็นอรรถรสแห่งกวีนิพนธ์ แต่จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการเขียนกวีนิพนธ์ของนักเรียนโดยทั่วไปพบว่า การใช้ภาษาในการเขียนกวีนิพนธ์ของนักเรียนยังไม่ดีเท่าที่ควร นักเรียนยังขาดความรู้ความเข้าใจด้านการใช้คำและภาพพจน์ในการเขียนกวีนิพนธ์ให้ประสบความสำเร็จตามระดับการศึกษา ถึงแม้ว่าสถาบัน การศึกษาและหน่วยงานเกี่ยวข้องจะจัดเวทีประกวดการเขียนกวีนิพนธ์เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนนักศึกษาได้ฝึกฝนพัฒนาความสามารถด้านการเขียนกวีนิพนธ์หลายโครงการ เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการก็ได้รับรางวัลจากการประกวดเพิ่มมากขึ้น แต่ก็ยังเป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้นเมื่อเทียบกับเยาวชนส่วนใหญ่ของประเทศ จากประสบการณ์ด้านการสอนนักเรียนมานานกว่าสิบปี ทำให้ผู้วิจัยทราบว่าสาเหตุหนึ่งที่นักเรียนไม่ส่งผลงานเข้าร่วมประกวดเพราะเชื่อว่าความสามารถด้านการใช้ภาษาในการเขียนยังไม่โดดเด่นมากพอที่จะเขียนกวีนิพนธ์เข้าประกวด ซึ่งสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างก็ตระหนักถึงปัญหาในข้อนี้ จึงจัดให้มีโครงการบริการทางวิชาการ อบรม สัมมนา และเข้าค่ายฝึกทักษะการเขียนหลายรูปแบบ เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้เยาวชนสนใจพัฒนาความสามารถด้านการใช้ภาษาในการเขียนกวีนิพนธ์มากขึ้น

มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ เป็นอีกสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญกับการจัดกิจกรรมเสริมทักษะบริการความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชนดังที่กล่าวมา โดยคณะศิลปศาสตร์และศึกษาศาสตร์ได้จัดโครงการค่ายรวมพลคนชอบเขียน เชิญนักเขียนมืออาชีพที่มีความเชี่ยวชาญด้านการเขียนกวีนิพนธ์ อาทิ มนต์รี ศรียงค์ กานติณ ศรีทธา และ ดวงแก้ว กัลยาณั เป็นต้น มาเป็นวิทยากรให้ความรู้และฝึกทักษะด้านภาษาในการเขียน

กวีนิพนธ์ ปรากฏว่ามีนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง ได้แก่ จังหวัดตรัง พัทลุง สตูล สงขลา ยะลา และปัตตานี เข้าร่วมโครงการอย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลา 3 ปี ที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555-2557 มีนักเรียนระดับมัธยมศึกษาสร้างสรรค์งานกวีนิพนธ์ในโครงการจำนวน 72 ชิ้นงาน ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมงานกวีนิพนธ์ของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการค่ายรวมพลคนชอบเขียนทั้ง 3 ครั้ง พบว่าโดยภาพรวมนักเรียนให้ความสนใจด้านการเขียนกวีนิพนธ์ในระดับหนึ่ง แต่ยังขาดความรู้ความเข้าใจด้านการใช้ภาษา โดยเฉพาะการใช้คำและภาพพจน์ในการเขียนกวีนิพนธ์ ผู้วิจัยจึงเกิดแนวคิดที่จะศึกษาความสามารถด้านภาษาในการเขียนกวีนิพนธ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา เพื่อวิเคราะห์หาจุดเด่นจุดด้อยนำไปใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหา พัฒนาความสามารถด้านการใช้ภาษาในการเขียนกวีนิพนธ์ให้กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาและเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้คำในการเขียนกวีนิพนธ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา
2. เพื่อศึกษาการใช้ภาพพจน์ในการเขียนกวีนิพนธ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

กวีนิพนธ์เป็นงานเขียนรูปแบบหนึ่งของกวี ซึ่งมีรูปแบบการใช้ภาษาที่งดงาม สามารถทำให้กระทบและฝังใจได้ เป็นภาษาที่เรียกว่าภาษาวรรณคดี หรือภาษากวีซึ่งต่างจากภาษาธรรมดาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน (วิภา กงกะนันทน์, 2533) สอดคล้องกับ สุภาพร มากแจ้ง (2535) ที่กล่าวว่า “กวีนิพนธ์” มีความหมายที่เข้าใจโดยทั่วไปว่า “ร้อยกรอง” และยังมีอีกหลายคำที่มีความหมายทำนองเดียวกัน คือ บทกวี บทประพันธ์ คำประพันธ์ กวีวิจารณ์ ลำนำ บทกลอน กาพย์กลอน กลอนกานต์ และกานต์ และยังกล่าวสรุปองค์ประกอบสำคัญของกวีนิพนธ์จากเพลงขลุ่ยผิวของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ไว้ว่า กวีนิพนธ์มีองค์ประกอบสองประการ คือ จินตนาการและวรรณศิลป์ คำประพันธ์ใดที่ประกอบด้วยจินตนาการและวรรณศิลป์ก่อให้เกิดความสะเทือนอารมณ์ก็จัดว่าเป็นกวีนิพนธ์ โดยไม่จำกัดว่าต้องเป็นร้อยกรอง ในปัจจุบันจึงจัดให้กลอนเปล่าเป็นกวีนิพนธ์ด้วยดังนั้นเพื่อไม่ให้เกิดความสับสนผู้วิจัยจึงเลือกใช้คำว่ากวีนิพนธ์ในงานวิจัยเล่มนี้ ด้วยเห็นว่าเป็นคำที่สามารถใช้ได้ครอบคลุมงานเขียนกวีนิพนธ์ของกวีไทยทุกยุคทุกสมัย

การถ่ายทอดอารมณ์และจินตนาการผ่านเรื่องเล่าในกวีนิพนธ์จะงดงาม ไพเราะ สะเทือนอารมณ์ผู้อ่านได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับใช้ภาษาวรรณศิลป์ของกวี ซึ่งอาจเลือกใช้คำที่สื่อความหมายออกมาตรง ๆ หรืออาจใช้คำมีความหมายนัยประหวัด หรืออาจใช้ทั้งสองรูปแบบผสมผสานกัน (สมเกียรติ รักขมณี, 2551) กล่าวถึงศิลปะการใช้คำไว้ ดังนี้

1. การเล่นคำ ได้แก่ การเลือกใช้คำที่มีหลายความหมายในตำแหน่งที่ใกล้เคียงกัน แต่ความหมายต่างกันไปตามบริบท เช่น “ลางลิ่งลิ่งลอดไม้ ลางลิ่ง” คำว่า “ลางลิ่ง” ความหมายแรกหมายถึง ลิ่งบางตัว คำว่า “ลางลิ่ง” ความหมายที่สองหมายถึง ต้นไม้ชื่อต้นลางลิ่ง เป็นต้น

2. การซ้ำคำหรือซ้ำวลี เป็นการเลือกใช้คำหรือวลีเดียวกันในตำแหน่งที่ต่างกัน มีความหมายอย่างเดียวกันทุกตำแหน่ง ทำให้เกิดความไพเราะทางเสียงและเน้นความหมายคำให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น ซ้ำคำว่า “ขอฝาก” ในวรรคแรกของกลอนทุกวรรค เป็นต้น

3. การใช้คำซ้ำหรือคำอ้อพาส เป็นลักษณะการเลือกซ้ำคำเดียวกันในตำแหน่งที่ต่อเนื่องกันเพื่อเน้นความ หรืออาจทำให้ความหมายเปลี่ยนไปบ้างตามลักษณะของคำซ้ำ เช่น

ครั้นครั้นฤาชีพา เรียมครวญ หึ่งหึ่งโซลมหวน พี่ให้ เป็นต้น

4. การหลกคำ เป็นการใช้คำไวพจน์ในตำแหน่งใกล้เคียงกันหรือในบริบทเดียวกัน ทำให้เกิดความไพเราะโดยไม่ต้องใช้ถ้อยคำซ้ำซากเมื่อกล่าวถึงสิ่งเดียวกันเช่น เลือกใช้คำว่า ชื่นชม ปรีดา ปราโมทย์ ในความหมายเดียวกัน เป็นต้น

นอกจากศิลปะการใช้คำแล้วการใช้ภาพพจน์ (figures of speech) เป็นอีกกลวิธีหนึ่งทางภาษาที่มุ่งให้ผู้รับสารมีความเข้าใจแจ่มแจ้งในเรื่องราวที่กวีต้องการสื่อความหมายถึงผู้อ่านผ่านงานกวีนิพนธ์ บางตำราเรียกว่าภาพพจน์ว่า โวหารภาพพจน์ ราชบัณฑิตยสถาน (2556) ให้ความหมายภาพพจน์ว่า หมายถึงถ้อยคำที่เป็นสำนวนโวหารให้นึกเห็นภาพและ ถ้อยคำที่เรียบเรียงอย่างมีชั้นเชิงเป็นโวหาร มีเจตนาให้มีประสิทธิผลต่อความคิด ความเข้าใจ ให้จินตนาการและถ่ายทอดอารมณ์ได้อย่างกว้างขวางลึกซึ้งกว่าการบอกเล่าที่ตรงไปตรงมา สมเกียรติ รักษมณี (2551) ได้รวบรวมภาพพจน์ไว้อย่างละเอียด 19 ชนิด ดังนี้

1. อุปมา หมายถึง การเปรียบเทียบของสิ่งหนึ่งให้เหมือนหรือคล้ายกับอีกสิ่งหนึ่ง โดยพ้องเสียงที่คุณสมบัติหรือลักษณะเป็นสำคัญ โดยใช้คำเปรียบเทียบต่าง ๆ เป็นคำเชื่อม เช่น กล ดั่ง ดั่ง ดุจ ประดุจ ประหนึ่ง เล่ห์ ประเล่ห์ เพียง ถนัด ละม้าย เหมือน เฉก ฉกเช่น ราว รวากับ เป็นต้น

2. อุปลักษณ์ หมายถึง การเปรียบเทียบของสิ่งหนึ่งว่ามีคุณสมบัติร่วมหรือเช่นเดียวกับอีกสิ่งหนึ่ง โดยพ้องเสียงที่คุณสมบัติไม่ใช่รูปสมบัติ อาจใช้คำเปรียบเทียบ เป็น เเท เเท่กับ หรือไม่มีคำเปรียบเลยก็ได้

3. สัญลักษณ์ หมายถึง การนำสภาพหรือลักษณะของสิ่งหนึ่งใช้แทนหรือเป็นตัวแทนของอีกสิ่งหนึ่งที่ต้องการกล่าวถึง

4. บุคคลวัต หรือ บุคลาธิษฐาน หมายถึง การทำสิ่งที่ไม่ใช่คนให้มีความรู้สึกนึกคิดอย่างคน เพื่อให้เกิดความรู้สึกประทับใจ มีอารมณ์สะท้อนใจหรือให้ภาพที่งดงามเป็นภาษากวี

5. สมมติภาวะ หมายถึง การกำหนดให้ผู้เขียนหรือบุคคลในเรื่องกล่าวถ้อยคำเจรจากับสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ อาจเป็นสถานที่ สิ่งของ ต้นไม้ ดอกไม้ ความคิด นามธรรมใด ๆ บุคคลที่เสียชีวิตไปแล้ว หรือไม่มีตัวตนอยู่ในสถานที่แห่งนั้น

6. อดีพจน์หรืออधिพจน์ หมายถึง การกล่าวเกินจริงเป็นภาพพจน์ที่เกิดจากความคิดของกวีที่ต้องการย้ำความรู้สึกที่มีต่อความหมายนั้นให้เห็นเป็นเรื่องสำคัญหรือยิ่งใหญ่

7. าวพจน์ เป็นภาพพจน์ที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับอดีพจน์ คือ การกล่าวลดน้ำหนักให้น้อยลงเพื่อลดความหมายลง บางครั้งใช้ในเชิงประชนหรือยั่วล้อเพื่อความขบขัน

8. อุปนิษเต เป็นภาพพจน์ที่กล่าวลดน้ำหนักความลงในเชิงปฏิเสธ มีลักษณะเดียวกับอวพจน์แต่แสดงออกเป็นแบบปฏิเสธ
  9. นามนัย หมายถึง การใช้คำหรือวลีแทนสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีลักษณะเด่น หรือ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสิ่งนั้น อาจเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้ เช่น ใช้ “เสียเศวตฉัตร” แทน “เสียแผ่นดิน” เป็นต้น
  10. สัมพจนัย หมายถึง การใช้คำหรือวลีแทนสิ่งที่ต้องการกล่าวถึง อาจจะเป็นการใช้ส่วนย่อยแทนส่วนใหญ่ทั้งหมดใช้ส่วนใหญ่ทั้งหมดแทนส่วนย่อย หรือกำหนดให้นามธรรมแสดงกิริยาอย่างรูปธรรม เช่น ใช้ “แม่เนื้อเกลี้ยง” แทนนางที่มีร่างกายงดงาม เป็นต้น
  11. อุปมานิทศน์ หมายถึง การใช้เรื่องราว นิทาน มาประกอบ ขยายหรือแนะนำให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังทราบโดยนัย
  12. การอ้างถึง หรือการเท้าความ เป็นการนำเอาบุคคล เหตุการณ์ เรื่องราวในอดีต วาทีสำคัญ นิทาน ประวัติสถานที่ หรือวรรณคดีที่มีมาก่อนมากล่าวอ้างให้เห็นเป็นอุทาหรณ์
  13. การแฝงนัย หมายถึง ภาพพจน์ที่เจตนาจะสื่อสารข้อความที่ตรงกันข้ามกับถ้อยคำที่ใช้ในภาพพจน์นั้น หรือการขัดกันระหว่างความเป็นจริงกับที่ปรากฏให้เห็น
  14. ปฏิพจน์ หรือวิภาษ หมายถึง การกล่าวถ้อยคำหรือวลีที่มีความหมายไม่สอดคล้อง ขัดแย้งหรือตรงกันข้าม นำมารวมกันหรือเข้าคู่กันเพื่อให้เกิดความหมายใหม่หรือมีผลทางอารมณ์พิเศษ เช่น “ไฟเย็น ความหอมหวานที่เจ็บปวด” เป็นต้น
  15. ปฏิทรรศน์ หรืออรรถวิภาษ หมายถึง การกล่าวถ้อยคำที่แสดงความหมายคล้ายจะขัดแย้งกัน ไม่สอดคล้องกัน ไม่น่าเป็นไปได้ แต่เมื่อได้วิเคราะห์ตีความแล้วก็เป็นไปได้ดังที่กล่าวนั้นเช่น รักดีห้ามจู้รักชั่วห้ามเสา รักยาวให้บั้นรักสั้นให้ต่อ เป็นต้น
  16. แนวเทียบ หมายถึง การเปรียบเทียบเรื่องราว เหตุการณ์ พฤติกรรม ความคิด หรือสภาพใด ๆ ของสองสิ่งซึ่งมีลักษณะเหมือนหรือต่างกันให้เข้าคู่กันไป เช่น เปรียบเทียบว่าทุกสิ่งในโลกย่อมมีคู่สองดวงจันทร์คู่กับดวงอาทิตย์ เป็นต้น
  17. สัทพจน์ หมายถึง ภาพพจน์ที่เกิดจากการเลียนเสียงธรรมชาติหรือเสียงต่าง ๆ ให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังเกิดมโนภาพที่ชัดเจน เช่น เลียนเสียงนก เสียงกลอง เสียงปี่ เป็นต้น
  18. ปฏิปุจฉา หมายถึง การตั้งคำถามโดยไม่ต้องคำตอบ เป็นการมุ่งเน้นเนื้อความที่ต้องการสื่อสารให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้อ่านได้หยุดคิดและตระหนักในสิ่งที่ถาม
  19. อวตพากย์ หมายถึง การใช้คำบอกสัมผัส รูป รส กลิ่น เสียง อย่างใดอย่างหนึ่งกับสถานการณ์ปกติที่ไม่ได้ใช้คำเหล่านั้น เช่น ลายสือขวัญหลังไหลหอม ตมความสะอาดได้ล้าลึก เป็นต้น
- ศิลปะการใช้ภาษาในการเขียนกวีนิพนธ์เป็นสิ่งที่กวีต้องคำนึงถึงในเบื้องต้น กวีควรพิจารณาเลือกสรรคำมาใช้ให้ตรงความหมาย รู้จักใช้คำให้เหมาะสมกับเนื้อหา มีศิลปะในการเลือกใช้คำไพเราะ สละสลวย สะเทือนอารมณ์ความรู้สึก อาจจะด้วยวิธีการเล่นคำ คำซ้ำ คำซ้ำ และใช้คำซ้ำหรือคำซ้ำพาด ผสมผสานกับการใช้ภาพพจน์ที่ชัดเจนเพื่อให้กวีนิพนธ์ทรงคุณค่ามากยิ่งขึ้น ดังผลการวิจัยของวีณา ต่าง

ใจ (2546) ที่ได้ศึกษาวิเคราะห์บทหรือกรงที่ได้รับรางวัล “การประชันกลอนสดประเภทประชาชน” ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ระหว่างปี พ.ศ. 2535-2544 พบว่า ด้านกลวิธีการใช้คำและโวหารภาพพจน์ ผู้ประพันธ์เลือกใช้คำที่สื่อความหมายชัดเจน เรียบง่าย ลึกซึ้ง คมคาย มีสุนทรียะทั้งด้านเสียงและความหมาย โวหารภาพพจน์ที่พบมากที่สุด คือ การเปรียบเทียบแบบอุปลักษณ์ และที่พบน้อยที่สุดคือการใช้สัญลักษณ์ ซึ่งใกล้เคียงกับผลการวิจัยของ สุพจน์ ศรีจันทร์ (2546) ที่ศึกษาวิเคราะห์บทหรือกรงปัจจุบันในนิตยสารศิลปวัฒนธรรมตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2542-2544 ด้านวรรณศิลป์ในบทหรือกรงพบว่า มีการเลือกใช้คำเพื่อเล่นเสียงสัมผัส คำพ้องเสียง การซ้ำคำ เพื่อให้เกิดความไพเราะทั้งรสคำและรสความ ส่วนด้านการใช้โวหารภาพพจน์มี 7 ชนิด ได้แก่ อุปมาโวหาร อุปลักษณ์ อดิพจน์ บุคลาธิษฐาน ปฏิพจน์ สัทพจน์ และปฏิพจน์

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่จะมุ่งศึกษาวิเคราะห์กวีนิพนธ์ซึ่งเป็นผลงานของกวีมืออาชีพหรือผลงานได้รับรางวัลต่าง ๆ เป็นสำคัญ ในขณะที่งานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์กวีนิพนธ์ของนักเรียนมีเพียงส่วนน้อย ผู้วิจัยจึงเกิดแนวคิดที่จะศึกษาวิเคราะห์กวีนิพนธ์ของนักเรียนบ้าง เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอนและการบริการวิชาการ ประกอบกับผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าร่วมโครงการค่ายรวมพลคนชอบเขียน คณะศิลปศาสตร์และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ เห็นว่าเป็นโครงการที่เอื้อประโยชน์อย่างยิ่งต่อนักเรียนนักศึกษาที่จะได้นำความรู้และประสบการณ์จากค่ายไปพัฒนาตนเองด้านการเขียนกวีนิพนธ์ ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมกวีนิพนธ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาจากค่ายรวมพลคนชอบเขียนมาศึกษาวิเคราะห์ความสามารถด้านภาษาในการเขียนกวีนิพนธ์เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนและบริการวิชาการแก่สังคม

การวิเคราะห์ความสามารถด้านภาษาในการเขียนกวีนิพนธ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยยึดตามแนวคิดด้านศิลปะการใช้คำและการใช้ภาพพจน์ของสมเกียรติ รัชชมณี เป็นสำคัญ โดยในด้านการใช้นั้นยังคงไว้ครบทั้ง 4 ประการ ได้แก่ การเล่นคำ การซ้ำคำหรือซ้ำวลี การหลាក់คำ และการใช้คำซ้ำหรือคำอ้อพาส ส่วนด้านการใช้ภาพพจน์นั้นเลือกใช้เพียงบางชนิด ที่สอดคล้องกับตำราเรียนรายวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป เช่น อุปมา อุปลักษณ์ สัญลักษณ์ ปฏิพจน์ บุคลาธิษฐาน สัทพจน์ อดิพจน์ การอ้างถึง และแนวเทียบ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสารงานกวีนิพนธ์ของนักเรียนนักศึกษาโครงการค่ายรวมพลคนชอบเขียน คณะศิลปศาสตร์และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ครั้งที่ 1-3 ระหว่างปี พ.ศ.2555-2557 จำนวน 72 ชิ้นงาน ซึ่งผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบวิเคราะห์ความสามารถด้านภาษาในการเขียนกวีนิพนธ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 1 ชุด ซึ่งผู้วิจัยสร้างและหาคุณภาพแบบวิเคราะห์ด้วย

ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยาม (Index of Consistency: IC) มีขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกวีนิพนธ์และการสร้างแบบวิเคราะห์จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของวิเคราะห์สรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการใช้ภาษาในการเขียนกวีนิพนธ์เพื่อสร้างแบบวิเคราะห์ความสามารถด้านภาษาในการเขียนกวีนิพนธ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

2. สร้างแบบวิเคราะห์ความสามารถด้านภาษาในการเขียนกวีนิพนธ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา 1 ชุด แบ่งเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 สํารวจข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน ได้แก่ ชื่อ-สกุล ระดับชั้น และโรงเรียน

ตอนที่ 2 แบบวิเคราะห์ความสามารถด้านภาษาในการเขียนกวีนิพนธ์นักเรียน

3. ตรวจสอบความเหมาะสมด้านการใช้ภาษาอย่างรอบคอบให้สอดคล้องกับแบบวิเคราะห์ความสามารถด้านภาษาในการเขียนกวีนิพนธ์นักเรียน

4. นำแบบวิเคราะห์ความสามารถด้านภาษาในการเขียนกวีนิพนธ์นักเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของประเด็นการวิเคราะห์ด้วยค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยาม (Index of Consistency: IC) โดยให้คะแนน +1 หากแน่ใจว่ารายการที่วิเคราะห์มีความเหมาะสมในการวิเคราะห์ความสามารถด้านภาษาในการเขียนกวีนิพนธ์ ให้คะแนน 0 หากไม่แน่ใจว่ารายการที่วิเคราะห์มีความเหมาะสมในการวิเคราะห์ความสามารถด้านภาษาในการเขียนกวีนิพนธ์ และให้คะแนน -1 หากแน่ใจว่ารายการที่วิเคราะห์ไม่มีความเหมาะสมในการวิเคราะห์ความสามารถด้านภาษาในการเขียนกวีนิพนธ์ของนักเรียน

5. สรุปผลการประเมินความสอดคล้องของแบบวิเคราะห์ความสามารถด้านภาษาการเขียนกวีนิพนธ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คน ปรากฏว่าแบบวิเคราะห์มีดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ทุกรายการ ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนะให้ปรับปรุงรายการวิเคราะห์การใช้คำ เพื่อความสมบูรณ์ของแบบวิเคราะห์

6. รวบรวมข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญไปดำเนินการปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้วิเคราะห์ชิ้นงานกวีนิพนธ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยความสามารถด้านภาษาในการเขียนกวีนิพนธ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. รวบรวมงานกวีนิพนธ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โครงการค่ายรวมพลคนชอบเขียน คณะศิลปศาสตร์และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ครั้งที่ 1-3 ระหว่างปี พ.ศ.2555-2557 จำนวน 72 ชิ้นงาน

2. ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ความสามารถด้านภาษาในการเขียนกวีนิพนธ์ เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล

3. วิเคราะห์การใช้ภาษาในการเขียนกวีนิพนธ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาด้านการใช้คำ ได้แก่ การเล่นคำ การซ้ำคำหรือซ้ำวลี การใช้คำซ้ำหรือคำอ้อพาส และการหลกคำ และด้านการใช้ภาพพจน์ ได้แก่ อุปมา อุปลักษณ์ อติพจน์ สัญลักษณ์ บุคคลวัต สัทพจน์ ปฏิพจน์ การอ้างอิงและแนวเทียบ โดยใช้ค่าสถิติพื้นฐานอย่างง่าย คือ ค่าร้อยละ (Percentage) โดยใช้สูตรของ บุญชม ศรีสะอาด (2545)
4. สรุปผลและนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสารและนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ศึกษาภาษาในการเขียนกวีนิพนธ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โครงการค่ายรวมพลคนชอบเขียน คณะศิลปศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ จำนวน 72 ชิ้นงาน ด้านการใช้คำและภาพพจน์ในการเขียน พบว่านักเรียนมีความสามารถด้านการใช้คำและภาพพจน์ในการเขียนกวีนิพนธ์ดังนี้

1. ด้านการใช้คำ นักเรียนเลือกใช้การซ้ำคำหรือซ้ำวลี 61 ชิ้นงาน คิดเป็นร้อยละ 84.72 ใช้คำซ้ำหรือคำอ้อพาส 22 ชิ้นงาน คิดเป็นร้อยละ 30.56 การหลกคำ 9 ชิ้นงาน คิดเป็นร้อยละ 12.50 และการเล่นคำ 1 ชิ้นงาน คิดเป็นร้อยละ 1.39
2. ด้านการใช้ภาพพจน์ นักเรียนเลือกใช้อุปมา 22 ชิ้นงาน คิดเป็นร้อยละ 30.56 อุปลักษณ์ 14 ชิ้นงาน ปฏิพจน์ 13 ชิ้นงาน คิดเป็นร้อยละ 18.06 คิดเป็นร้อยละ 19.44 อติพจน์ 8 ชิ้นงาน คิดเป็นร้อยละ 11.11 สัทพจน์ 6 ชิ้นงาน คิดเป็นร้อยละ 8.33 สัญลักษณ์ 5 ชิ้นงาน คิดเป็นร้อยละ 6.94 การอ้างอิงหรือเท่าความ 4 ชิ้นงาน คิดเป็นร้อยละ 5.56 บุคคลวัต 3 ชิ้นงาน คิดเป็นร้อยละ 4.17 และแนวเทียบ 2 ชิ้นงาน คิดเป็นร้อยละ 2.78

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นลักษณะเฉพาะด้านการใช้ภาษาในการแต่งกวีนิพนธ์ของนักเรียนที่มีความสามารถในการใช้คำและการใช้ภาพพจน์ที่แตกต่างกัน จุดเด่นด้านการใช้คำของนักเรียนที่พบมากที่สุดคือ การซ้ำคำหรือซ้ำวลี ส่วนจุดเด่นด้านการใช้ภาพพจน์ในกวีนิพนธ์ของนักเรียนพบว่ามีการใช้อุปมา มากที่สุด

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาความสามารถด้านภาษาในการเขียนกวีนิพนธ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโครงการค่ายรวมพลคนชอบเขียน คณะศิลปศาสตร์และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ด้านการใช้คำและภาพพจน์ในการเขียนกวีนิพนธ์ จำนวน 72 ชิ้นงาน สรุปและอภิปรายผลได้ว่า

1. ด้านการใช้คำ นักเรียนใช้วิธีการซ้ำคำหรือซ้ำวลี มากที่สุดถึง 84.72 % รองลงมาคือการใช้คำซ้ำหรือคำอ้อพาส การหลกคำ และการเล่นคำ อภิปรายผลได้ว่า

ความสามารถด้านการใช้คำในการเขียนกวีนิพนธ์ของนักเรียนมีจุดเด่นด้านการซ้ำคำหรือซ้ำวลีมากที่สุด รองลงมาคือคำซ้ำหรือคำอรรถาธิบาย ส่วนการหลีกคำและเล่นคำพบเพียงเล็กน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการซ้ำคำหรือซ้ำวลีและการใช้คำซ้ำหรือคำอรรถาธิบายเป็นคำที่นักเรียนใช้บ่อยในชีวิตประจำวัน ประกอบกับเรื่องที่นักเรียนสนใจนำมาเขียนในกวีนิพนธ์ส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่องราวเหตุการณ์ที่ประสบพบเห็นในชีวิตประจำวันทั่วไป เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับความรัก ครอบครัว ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อนำมาบอกเล่าผ่านเรื่องราวในกวีนิพนธ์นักเรียนจึงเลือกที่จะสื่อความหมายของเรื่องเล่าด้วยวิธีการซ้ำคำหรือซ้ำวลีและใช้คำซ้ำหรือคำอรรถาธิบายเพื่อเน้นย้ำความหมายของถ้อยคำและเพิ่มความชัดเจนของเนื้อหาที่ต้องการจะสื่อให้สัมผัสรับทราบได้โดยง่าย ชัดเจน ตรงประเด็น สอดคล้องกับแนวคิดของสมเด็จพระสังฆราช (2551) ที่กล่าวว่า การซ้ำคำหรือซ้ำวลี เป็นการเลือกใช้คำหรือวลีเดียวกันในตำแหน่งที่ต่างกัน มีความหมายอย่างเดียวกันทุกตำแหน่ง ทำให้เกิดความไพเราะทางเสียงและเน้นความหมายคำให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ส่วนการหลีกคำและการเล่นคำที่นักเรียนไม่ค่อยนำมาใช้สื่อความหมายในกวีนิพนธ์มากนัก อาจเป็นเพราะว่าคำเหล่านี้เป็นคำที่ไม่ได้ใช้บ่อยในชีวิตประจำวัน หากเลือกที่จะหลีกคำหรือเล่นคำนักเรียนอาจต้องค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับคำที่ต้องการสื่อความหมายมากกว่าปกติ ซึ่งอาจไม่เพียงพอต่อการเขียนกวีนิพนธ์ที่จำกัดด้วยเวลาในการร่วมกิจกรรมของโครงการ ดังนั้นเมื่อนักเรียนต้องเลือกสรรคำมาใช้ในการเขียนกวีนิพนธ์จึงเลือกวิธีการใช้คำตามความถนัด เลือกใช้คำที่รู้ชัดและใช้บ่อยเป็นอันดับแรก การซ้ำคำหรือซ้ำวลี เป็นการเลือกใช้คำหรือวลีเดียวกันในตำแหน่งที่ต่างกัน มีความหมายอย่างเดียวกันทุกตำแหน่ง ทำให้เกิดความไพเราะทางเสียงและเน้นความหมายคำให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2. ด้านการใช้ภาพพจน์ นักเรียนใช้อุปมามากที่สุด 30.56 % รองลงมาคือ อุปลักษณะ ปฏิบุจฉา อติพจน์ สัทพจน์ สัตยลักษณะ บุคคลวัต การอ้างอิง และแนวเทียบ อภิปรายผลได้ว่า

การใช้ภาพพจน์ในการเขียนกวีนิพนธ์ของนักเรียนมีจุดเด่นด้านการใช้อุปมามากที่สุด รองลงมาคือ อุปลักษณะ และปฏิบุจฉา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุพจน์ ศรีจันทร์ (2546) ที่ศึกษาวิเคราะห์บทร้อยกรองปัจจุบันในนิตยสารศิลปวัฒนธรรมตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2542-2544 ด้านกลวิธีในการประพันธ์ร้อยกรองพบว่า มีการใช้โวหารภาพพจน์ 7 ชนิด ได้แก่ อุปมา อุปลักษณะ อติพจน์ บุคลาธิษฐาน ปฏิบุจฉา สัทพจน์ และปฏิพจน์ ซึ่งจะเห็นว่ามีการใช้อุปมามากที่สุดและรองลงมาคืออุปลักษณะเช่นเดียวกัน ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่านักเรียนมีความเข้าใจเรื่องการใช้ภาพพจน์ อุปมา อุปลักษณะ และปฏิบุจฉา ได้ดีกว่าภาพพจน์อื่น ๆ จึงเลือกที่จะใช้ภาพพจน์เหล่านี้เป็นอันดับแรก ๆ ในการเขียนกวีนิพนธ์ และลักษณะการใช้ภาพพจน์อุปมาในการเขียนกวีนิพนธ์ของนักเรียนนั้นก็สามารถเปรียบเทียบความได้ชัดเจนโดยเลือกใช้คำเปรียบตั้ง และเปรียบเทียบที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจสามารถสร้างภาพในใจของผู้อ่านได้ตรงกับใจของผู้เขียน ไม่ต่างจากภาพพจน์ที่นักเรียนเลือกใช้ลำดับต่อมาคืออุปลักษณะ ซึ่งนักเรียนเลือกใช้คำเปรียบเป็น ที่ง่ายต่อการสื่อความหมายด้วยเช่นกัน ส่วนการใช้ภาพพจน์ปฏิบุจฉานั้น พบมากที่สุดในกวีนิพนธ์ประเภทกลอนเปล่า ซึ่งเป็นคำถามแนวร่าเริงร่าพันที่ไม่ต้องการคำตอบ โดยใช้คำถามเดียวกันเข้าไปซ้ำมาย้ำให้ผู้อ่านทราบถึงอารมณ์ความคิดของกวีในขณะที่ถ่ายทอดเรื่องราวผ่านกวีนิพนธ์

จากผลการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำไปใช้กำหนดกิจกรรมหรือหลักสูตรการอบรมทักษะการเขียนกวีนิพนธ์โครงการค่ายรวมพลคนชอบเขียนในครั้งต่อไป เพื่อพัฒนาทักษะการใช้ภาษาในการเขียนของนักเรียนก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ รวมทั้งใช้เป็นข้อมูลประกอบให้สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ได้นำไปเป็นแนวทางในการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเขียน กวีนิพนธ์ รวมถึงการกำหนดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ด้านการเขียนกวีนิพนธ์ในโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียนเพื่อลดจุดอ่อนและเพิ่มจุดแข็งด้านการใช้คำและภาพพจน์ในการเขียน และใช้เป็นข้อมูลกระตุ้นส่งเสริมให้นักเรียนนักศึกษาเข้าร่วมโครงการอบรมทักษะด้านการเขียนกับหน่วยงานต่าง ๆ ให้มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อฝึกประสบการณ์ด้านการเขียนกวีนิพนธ์ พัฒนาทักษะความสามารถด้านภาษาวรรณศิลป์ทั้งด้านการใช้คำและภาพพจน์ พัฒนาความก้าวหน้าด้านการเขียนกวีนิพนธ์ของนักเรียนในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

คำขอบคุณ

งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีเพราะได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยหาดใหญ่ และได้รับคำแนะนำจากที่ปรึกษางานวิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มาโนช ดินลานสกุล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิตา มีสุข คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ และอาจารย์อภิชาติ จันทร์แดง สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ รวมถึงนักเรียนที่สร้างสรรค์งานกวีนิพนธ์จากโครงการค่ายรวมพลคนชอบเขียน และเจ้าของผลงานทุกท่านที่ผู้วิจัยได้นำมาประกอบการวิจัยและอ้างอิงทางวิชาการ ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างสูง

อ้างอิงและภาคผนวก

- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิภา กงกะนั้นนท์. (2533). *วรรณคดีศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- วิภา ต่างใจ. (2546). *วิเคราะห์ร้อยกรอง กวีนิพนธ์ รางวัลมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมเกียรติ รัชฆ์มณี. (2551). *ภาษาวรรณศิลป์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สายน้ำใจ.
- สุพจน์ ศรีจันทร์. (2546). *วิเคราะห์ร้อยกรองปัจจุบันในนิตยสารศิลปวัฒนธรรมตั้งแต่ช่วงพ.ศ. 2542 – 2544*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุภัทรา ฉัตรเงิน. (2526). *วรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- สุภาพร มากแจ้ง. (2535). *กวีนิพนธ์ไทย 1*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.